

Hulde voor hulst

Ronald Houtman

Overbekend en veelzijdig, twee karakteristieken die zeker voor hulst gelden. Naast *Ilex aquifolium* is *I. crenata* het laatste decennium populair geworden als *Buxus*-vervanger. En nu de dagen weer gaan korten, breekt ook de tijd waarin de takken van *I. Verticillata* worden verhandeld weer bijna aan. Behalve de *I. crenata* lijkt ook *Ilex aquifolium* wat in vergetelheid geraakt. Daarom bij dezen wat aandacht voor de Gewone of Scherpe hulst.

Auteur: Ronald Houtman

Ilex is het enige geslacht van de aparte familie Aquifoliaceae. Het is een groot geslacht, dat meer dan vierhonderd natuurlijke soorten bevat. Daarnaast zijn er nog talloze hybriden en cultivars, waardoor het totale aantal verschillende *Ilex* op meer dan duizend komt. De meeste soorten komen voor in Noord-Amerika en in tropische en gematigde streken van Azië. Ook in Afrika en Zuid-Amerika komen *Ilex*-soorten voor. In Europa komen van nature slechts twee soorten voor: *Ilex aquifolium* en *I. Perado* (op Madeira en de Canarische Eilanden). Ook de hybride tussen deze twee soorten, *I. x altaclearensis* komt in het wild voor.

De veelzijdigheid van *Ilex* begint al bij het uiterlijk. Ze zijn zowel bladverliezend als wintergroen. Verder hebben alle *Ilex* een verspreide bladstand en zijn ze, op enkele uitzonderingen na, tweehuizig. Mannelijke en vrouwelijke bloemen verschijnen dus op verschillende planten. Dus ook de vruchten, die een belangrijke sierwaarde hebben, verschijnen alleen aan vrouwelijke planten.

Volksgebruiken

Vroeger waren er in ons land verschillende volksgebruiken waar *Ilex aquifolium* een rol in speelde. Als een van de weinige inheemse groenblijvende heesters ging men ervan uit dat de hulst 'altijd de zon bij zich droeg'. De druiden zorgden ervoor dat er in de winter hulsttakken in huis waren. Het diende als bescherming tegen de winter en gold als voorbode van de lente.

Het Engelse woord *Holly* is waarschijnlijk afgeleid van het woord *holy*, dat heilig betekent. Dit verwijst eveneens naar de wintergroene takken, maar ook naar de bessen van *Ilex aquifolium*, die rond de kersttijd rijp zijn. Daardoor zag men hulst als symbool van het kerstfeest. Ook de Duitse naam *Christdorn* verwijst hiernaar. Het Nederlandse hulst is een verbastering van het oud-Nederlandse *hulis*, dat heester betekent.

Ilex aquifolium

De Gewone of Scherpe hulst, *I. Aquifolium* is veruit de bekendste soort. Het is een grote wintergroene struik tot kleine boom die gewoonlijk circa 8 m hoog wordt; in uitzonderlijke gevallen

6 min. leestijd

SORTIMENT

een meter of 15. De kroon is breed piramidiaal tot rond. De bladeren zijn ovaal tot eivormig en glimmend donkergroen. De bladranden zijn gegolfd en kenmerkend scherp getand. De groenwitte bloemen openen in het voorjaar, maar zijn onopvallend. Ze worden gevormd door de kenmerkende steenvruchten, die we in praktijk altijd bessen noemen. Deze zijn 0,5 tot 1 cm groot en van nature rood. In verschillende cultivars zijn ze echter (licht)geel, oranje of dieprood.

Uit de naam is het al af te leiden, maar de Schijnhulst, *Osmanthus heterophyllus*, lijkt op *I. Aquifolium*. Het belangrijkste verschil tussen deze twee wintergroene heesters is dat de bladeren bij *Osmanthus* steeds tegenover elkaar langs de twijgen staan en bij *Ilex* steeds verspreid.

Er zijn bijzonder veel cultivars van *I. aquifolium*, wat deels komt doordat de soort al zo lang in cultuur is. Veel van de oude(re) cultivars zijn inmiddels in de vergetelheid geraakt en worden niet of nauwelijks meer gekweekt. Hoogstens zien we ze in tuinen en parken als volwassen exemplaren. Een behoorlijk aantal is nog wel in cultuur en wordt regelmatig gebruikt.

Groenbladige cultivars

'Alaska' is een vrouwelijke cultivar met een smal opgaande groeiwijze en zeer scherp, glanzend groen blad. De plant draagt in de regel niet veel vruchten. Door de smalle groeiwijze en het scherpe blad is 'Alaska' erg geschikt voor

Ilex aquifolium 'Hastata'

hagen. 'Atlas' kan worden beschouwd als de mannelijke tegenhanger van 'Alaska'. Deze cultivar groeit breed opgaand, heeft donkergroen, scherp getand blad en draagt geen vruchten. De Duitse cultivar 'Harpune' werd in 1978 als sport in 'Alaska' gevonden. De bladeren zijn smal en hebben slechts enkele tanden, waardoor de gelijkenis met een harpoen ontstaat. Het is een vrouwelijke cultivar, die overigens zelden vruchten produceert.

Evenals 'Harpune' valt 'Hastata' op door een aparte bladvorm. De onderste helft van het blad heeft aan weerszijde slechts enkele tanden, terwijl de bovenste helft ongetand is en de top afgerond. 'Hastata' is een langzaam groeiende hulst die bij voorkeur voor lage hagen en vakbeplantingen kan worden gebruikt. Een derde cultivar met zeer afwijkend blad is 'Lichtenthalii'. Deze langzaam groeiende struik heeft een onregelmatige groeiwijze en zal na 10 jaar slechts 1,5 m hoog zijn en iets breder. De glanzend donkergroene bladeren zijn smal en typisch naar beneden of opzij gekruld. Ze hebben aan beide zijden gewoonlijk maar enkele kleine tanden. Opvallend is ook dat de hoofdnerf in ieder blad veel lichter groen is dan het blad. De purperen twijgen zorgen voor extra contrast.

De bekende en populaire 'J.C. van Tol' heeft een regelmatige piramidale vorm en schaars getande en opvallend bolle bladeren. Hoewel de cultivar meer dan 100 jaar oud is (1904),

wordt 'J.C. van Tol' nog steeds gewaardeerd vanwege de goede habitus, winterhardheid en rijke vruchtbaarheid. Samen met 'J.C. van Tol' is 'Pyramidalis' waarschijnlijk de bekendste cultivar. De plant blinkt uit vanwege de zeer goede piramidale groeiwijze en vruchtbaarheid. Tot op zekere hoogte is 'Pyramidalis' zelfbestuivend, maar met een mannelijke plant erbij zullen er beduidend meer vruchten groeien. Twee cultivars met anderskleurige vruchten zijn 'Bacciflava', met oranjegele vruchten en vrijwel gaafrandige bladeren, en 'Amber', met sterk getande bladeren en oranje vruchten. 'Green Pillar' is een vrouwelijke cultivar die meteen opvalt door de slanke, zuilvormige groeiwijze. Het blad is glanzend donkergroen, scherp getand en de vruchten zijn rood. 'Green Pillar' is zeer goed te gebruiken voor smalle hagen en als solitair. Ook in kleine groepen kan deze mooie cultivar uitstekend tot z'n recht komen. Een oude cultivar die in het begin van de 19e eeuw in Engeland werd gevonden is 'Myrtifolia'. Het is een opvallende mannelijke cultivar waarvan de smalle bladeren voorzien zijn van kleine tandjes. De plant groeit smal opgaand, wat hem geschikt maakt voor smalle hagen en kleine groepen. Helaas worden soms takken met 'gewone' hulstbladeren gevormd. Deze moeten worden verwijderd. 'Myrtifolia' wordt ook wel Ananashulst genoemd.

De Egelhulst ('Ferox') is de oudst bekende cultivar van *Ilex aquifolium*. Al in 1635 werd er

Ilex aquifolium 'Alaska'

Ilex aquifolium 'Atlas'

melding gemaakt van deze plant. Het is een zeer opvallende plant waarvan de bladeren zowel langs de randen als op de bovenzijde getand zijn. De bladeren zijn iets bolvormig en donkergroen van kleur. Het is een langzaam groeiende struik met een wat onregelmatige, bossige habitus.

Bontbladige cultivars

'Ferox Argentea' is net als 'Ferox', maar de bladeren zijn geelwit gerand. Het is eveneens een oude (1662) cultivar, die op latere leeftijd erg mooi kan zijn. Ook 'J.C. van Tol' heeft een bontbladige tegenhanger: 'Golden van Tol'. Deze bontbladige sport werd in 1969 gevonden en is in alle delen gelijk aan 'J.C. van Tol', alleen zijn de bladeren goudgeel gerand. De vruchten zijn oranje-rood. Het is nog steeds een veel toegepaste, waardevolle cultivar. Ook 'Gold Flash' ontstond als sport in 'J.C. van Tol'. In tegenstelling tot 'Golden van Tol' is het blad van 'Gold Flash' in het midden geel tot lichtgroen gevlekt. Het is een stabiele bonte vorm die tot de betere nieuwe cultivars behoort.

De 'Gewone' zilverbonte hulst is 'Argentea Marginata', soms in de handel als 'Argenteovariegata'. Dit is een relatief langzaam groeiende struik die breed piramidaal groeit. De

bladeren zijn gelig wit gerand. 'Aurea Marginata' is de, van oudsher veel gekweekte, tegenhanger van 'Argentea Marginata'. De bladranden van het scherp getande blad zijn geel gerand. Hoewel de plant vrouwelijk is, produceert deze meestal maar weinig vruchten.

Twee goede zilverbonte hulsten zijn 'Handsworth New Silver' en 'Silver Queen'. Eerstgenoemde heeft donkergroene bladeren met helder crèmewitte randen. De bladranden zijn erg regelmatig getand. Deze goede cultivar wordt ook onder de naam 'Handsworth Silver' verhandeld. Ook 'Silver Queen' is een erg mooie bontbladige hulst. De plant groeit breed opgaand en de bladeren zijn fraai crèmewit gerand. Hoewel de naam anders doet vermoeden, is 'Silver Queen' een mannelijke cultivar, die geen vruchten zal dragen. Zeer geschikt voor aanplant in groepen.

Ten slotte nog aandacht voor 'Madame Briot', een goudbonte cultivar met bladeren die qua vorm niet van de soort afwijken, maar die brede, onregelmatige goudgele randen hebben. Hoewel 'Madame Briot' ruim 150 jaar oud is, is het nog steeds één van de beste goudbonte cultivars van *I. Aquifolium*.

Toepassingen

Ilex aquifolium kent vele toepassingen. Uiteraard als solitair of in kleine solitaire groepen, maar ook als haag en voor beplanting van middelgrote en grote vakken kunnen deze planten goed worden

gebruikt. De verschillende cultivars onderscheiden zich door de bladvorm en -kleur, vruchtkleur en natuurlijk de groeiwijze. Als solitair maakt het niet zoveel uit welke sierwaarde de plant heeft, als er maar op wordt gelet dat de plant op een of andere manier een blikvanger is. Met name de bontbladige cultivars lenen zich hier goed voor.

Voor hagen kunnen het beste de wat smaller opgaande cultivars worden gebruikt. Omdat hagen meestal een rustige achtergrond vormen of als groene barrière dienen, zijn bontbladige cultivars voor dit doel eigenlijk niet aan te bevelen, tenzij dit expliciet gewenst is natuurlijk. De cultivars met afwijkende bladvormen kunnen op relatief onopvallende wijze toch iets exclusiefs aan de haag geven. Voor toepassing als blokhaag zijn juist de wat breder groeiende planten meer geschikt.

Voor vakbeplanting zijn de cultivars van *I. Aquifolium* eigenlijk het minst geschikt. De planten hebben vaak het nadeel dat ze een 'kop' maken, waardoor een strakke, piramidale habitus ontstaat. De meeste kwekers vinden deze vorm, vanuit kwaliteitsoogmerk gezien, zeer belangrijk. Toch zijn er wel mogelijkheden om hulst in vakken te planten. Als de doorgaande top tijdens de teeltfase al wordt verwijderd, ontstaat er een bossige plant die veel beter geschikt is voor vakbeplantingen. Ook de cultivars met een wat onregelmatige groeiwijze, zoals 'Ferox' en 'Ferox Argentea', zijn geschikter om als vakbeplanter te dienen. Maar dan nog

Ilex aquifolium 'Amber'

Ilex aquifolium 'Silver Queen'

gen veroorzaken. Met name schild- en wolluis worden met regelmaat aangetroffen. Helaas zijn deze insecten zeer hardnekkig en alleen met chemische middelen afdoende te bestrijden. Een gevolg van luis is de zwarte sterroetdauw-schimmel die op de door de luizen afgescheiden honingdauw groeit. Deze schimmel vormt een zwart laagje op het blad. Buiten het feit dat het ontsierend is, vermindert de fotosynthese en zal er groeiremming optreden.

Een andere bekende, maar in de meeste gevallen veel onschuldigere aantasting is die door een mineervlieg. De larve van deze vlieg maakt gangen in de bladeren. Dit heeft een ontsierend effect. Alleen bij zware aantastingen zal het noodzakelijk zijn dit insect (chemisch) te bestrijden.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!

zijn het relatief dure planten voor het doel waarvoor ze worden gebruikt.

Onderhoud

Ilex aquifolium kan goed worden gesnoeid, maar het is niet aan te bevelen dit regelmatig te doen. De planten ontwikkelen zich in de regel het beste wanneer ze niet teveel gehinderd worden in de groei. Het is daarom verstandig om de planten alleen te snoeien wanneer ze te groot of vormloos dreigen te worden. Hulst kan in dergelijke gevallen diep teruggesnoeid worden, zonder dat de plant hiervan schade ondervindt. Uiteraard geldt dit niet voor hagen. Deze worden nooit diep teruggesnoeid.

Er zijn niet veel ziekten die *I. Aquifolium* aantasten, maar er zijn wel enkele insecten die de planten behoorlijk kunnen beschadigen. Diverse soorten luis kunnen ernstige aantastin-

Ilex aquifolium 'Ferox Argentea'